

Arcok, amelyeket sosem felejték

Már kisiskolás voltam, amikor 1952-t írtunk. Dédnagyanyám után az Anna nevet kaptam. Húgom, Juli óvodába járt. Két bátyám, Áron és Mihály apám kulcsmásoló műhelyében segített, hogy megtanulják a mesterséget. A műhely a pincében volt, az utcára nézett. Édesapám mosolygós, segítőkész ember volt, édesanyám mosónő. Sokszor én mentem el helyette a koszos holmikért. Emlegette is szülém, hogy vigyázzak, mert „nagy” embereknek tisztítjuk a ruháit. Gondoltam is magamban, jó nagy emberek lehetnek ezek, hiszen vékony, sovány karjaim majd' leszakadtak a textíliák alatt.

Nem szűkölködtünk, talán jobban is élünk, mint a szomszédaink. Hiszen ezek a „nagy” emberek gyakran segítettek ki bennünket élelemmel. Volt kenyér, szalonna, tej, zöldségfélék az asztalunkon. Azt azonban sosem értettem, hogy a falusi nagymama és nagypapa miért csak sötétben érkezett hozzánk tele kosarakkal. Ilyenkor mindig csendre intettek bennünket, nehogy hangosan örüljünk, sőt utána is tartanunk kellett a szánkat.

Egyik este igen sokáig töprengtem a házi feladatként kapott első fogalmazásomon. Rákosi Mátyás hatvanadik születésnapjára kellett írunk. Húgom, Juli már lázasan színezte a neki készített rajzát. Ezen a késői estén, miközben gondolataimba roskadva ültem a szobában, hallottam, ahogy szüleim halkán beszélgettek a konyhában. Nem figyeltem, meg amúgy sem értettem, miről van szó. Aztán halk kopogásra lettem figyelmes, pedig már késő volt. A bátyáim értek haza, most is az utcákat járták. A szüleim rájuk ripakodtak, még akkor is veszekedtek, amikor lefeküdtem.

Gyerekként így teltek napjaim. Anyám egyre többet köhögött, fivéreim állandóan az utcát rótták. A szomszédok összejártak, sokat beszélgettek. Emlékszem, volt egy szomszédunk, Jenő bácsi, aki apát arra buzdította, hogy lent a műhelyben a fémből betűket gyártson. Nem tudtam, mire kellenek.

Nap napot követett, majd az egyik este, amikor mind az asztalnál ültünk, csengettek. Megállt a levegő, még a cserfes kishúgom is elhallgatott. Mind figyeltünk. Apám csendesen felállt, az ajtóhoz lépett. Két sötét ruhás alak a bátyáimat kereste. Anyám közben beküldött minket a szobába. Kistestvéremmel az ágy alá bújtunk, szorosan átöleltük egymást, és halkán sírtunk. Féltünk. Anyánk reszkető hangját hallottuk: „Imre, ne engedd őket!” Kisebb dulakodás hallatszott, majd becsapódott az ajtó. A lépcsőházban egyre távolodott a léptek

zaja. Szüleimnek csak a lábát láttam, ahogy az ablakhoz rohantak. Ekkor már tudtam, hogy a testvéreim nincsenek itthon.

A szüleim összeroskadtak. Akkor, gyerekként, még nem tudtam, hogy miért baj az, ha Áron és Mihály elvitték a műhelyből a betűket és kiáltványokat csináltak. Teltek a hetek és a hónapok, nem jött egyetlen hír sem felőlük. Bánat ült otthonunkra. A mosolygós apám komorrá vált. Az elesett, gyöngye anyám még betegebb lett. A műhelyből elvitték apám összes szerszámát, csak néhány csavarhúzó és fogót hagytak ott. Még a cégtábláját is leverték. Csak a mosások árából tartottuk fenn magunkat. Apám már csak az öccsében, Kálmánban bízott. Neki nem volt családja, ezért elég gyakran segített rajtunk. Egyszer hozott egy olyan kenyeret, amiben egy puskagolyót találtunk. Sosem derült ki, honnan szerezte a cipót. Elmaradtak a szomszédolások is, mindenki behúzódott a saját lakásába. Sötétedés után, ha rezzent a társasház ajtaja vagy csengőszót hallottunk, a lélegzetünket visszafojtva figyeltünk.

A húgomat én kísértem minden reggel óvodába, én pedig az iskolapadban ültem, közben azon gondolkodtam, hogy vajon mit csinálhatnak ilyenkor napközben az otthoniak. Bár nekem erről nem kellett tudnom, legalábbis ezt mondogatták a felnőttek.

Egyik este már igen sötét volt, amikor a leckémet írtam. Ahogy befejeztem, édesanyám mellé bújtam az ágyba. Juli már mélyen aludt. Kintről apám olvasólámpájának a fénye szűrődött be. Olyan érzésem volt, mintha mindjárt történne valami. És ekkor egy autó állt meg a ház előtt. Ajtócsapkodásokat hallottunk. Anyám odasúgta, hogy négyen vannak, és rám parancsolt, hogy maradjak az ágyban, akármi is történjen. Apám sietve lekapcsolta a lámpát, hogy sötétség legyen. Ők már tudtak valamit. Ekkor éreztem először, hogy igazán félek. A rettegés mellett azonban hatalmas kíváncsiság is úrrá lett rajtam. Kiért jönnek? Miért jönnek? Vajon hozzánk jönnek? Elbújtam a bejárati ajtónál a fogasokon lógó nagykabátok alatt. Lépéseket hallottam. A mi ajtónk előtt álltak meg. Majd megszólalt a jól ismert csengő hangja. Apa lassú léptekkel az ajtóhoz ment, kinyitotta. Én közben pissenés nélkül figyeltem, hiszen csak egy méterre lehetek tőlem. Bár annyira vacogtam, hogy bárki meghallhatta volna. Egy nagyon mély hangú férfi szólította meg az ajtóban álló megdermedt embert: „Maga kulcsmásoló?” – kérdezte. Segítséget kért, mert az autóban hagyta a kulcsát, miközben bezárta. Apám bedugta a lábát a cipőjébe, leakasztott egy kabátot a fogasról. Ekkor akadt össze a tekintetünk egy pillanatra, és megcsillant a rettegés a szemében, hogy meglátnak engem ott, de gyorsan tette a dolgát, amire megkérték. Anyámra nézett, aki a konyhaajtóban állt és hangtalanul sírt, aztán kiment. Én fűgén, halk léptekkel utána osontam. Szülém szólni

sem mert. Láttam, ahogy a műhely felé veszik az irányt, gondoltam szerszámért mennek. Az én édesapám most is azért sietett a szerszámmal a kezében az autó felé, hogy másoknak segítséget nyújtson. Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó, és bedobták azt a drága embert a fekete járműbe. Megfordultam és lélekszakadva rohantam vissza a dohos lépcsőházba, anyám karjaiba, aki gyöngye kezét számra tapasztotta, nehogy elkiáltsam magam, hogy elvitték apámat. Szeméből zuhatagként ömlöttek a könnyek. Mire az ablakhoz értünk, már csak az utcai lámpák által megvilágított földön fekvő szerszámmal esett a fény. Egész éjjel nem aludtunk. Elmondhatatlan, mit éreztem akkor.

Nap napot követett, de nem jött hír róla. Kálmán bácsi gyakran segített nekünk, ilyenkor anyámmal a konyhában ültek, halkán beszélgettek és sírdogáltak. Az iskolában hallgattam, nem beszélhettem róla. Egyik nap hazafelé tartottunk az iskolából, óvodából, kézen fogva vezettem kistestvéreimet. Otthon a ház üresen állt, nem várt minket senki. Sokáig üldögéltünk a sötétben. Kálmán bácsi megszokott látogatása is elmaradt. Már felkelt a nap, már le is nyugodott. Mi csak vártunk. Csengettek. Azt sem tudtam, hogy kinyissam-e az ajtót, vagy inkább elbújunk. Juli lelkére kötöttem, hogy ne mozduljon. Az ajtóhoz mentem, és — nagyika állt ott. Szorosan magához ölelt bennünket, kis csomagot készített ruháinkból és iratainkból, majd kézen fogott és vidékre utaztunk. A nagyszüleim neveltek föl.

Nem értettem ezt a korszakot, gyerek voltam még. Így felnőttként már tudom, hogy mi történt. Apám megjárta a Don-kanyart és azon kevesek egyike volt, aki hazatért a Szovjetunióból. De az ötvenes évek Magyarországról már nem jött haza. Néhány nappal az elutazásunk után anyámat a Dunából húzták ki. Saját elhatározásából vagy mások kényszerítésére ugrott be, sosem derült ki. Egyszer voltam még boldog gyerekként, amikor a bátyáim hazatértek a munkatáborból. Lesoványodva, meggyötörten, de élve.

Elvették tőlem a gyerekkoromat, az apámat, az anyámat, de arcukat sosem feledem, amíg élek.